

באורחים, ולכאורה אדרבה הלא סולת יקר יותר? אבל לפי מעשה זו אתי שפיר, שהוא אמר קמח – אברהם אמר להנער למה אתה מביא מין זה הלא אין זה רק קמח שאינו משובח, אמנם היא לעומתו – שענייה צרה באורחים – אמרה 'סולת', שטענה לא, זה כבר הסולת והטוב ביותר, ואין צורך להביא קמח אחר... ומזה ראי' שהאשה עיניה צרה באורחים.

זמן שהגיעו המלאכים לאברהם – בפסח או סוכות

ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך (יה, ט) רש"י: כעת הזאת לשנה הבאה – ופסח היה ולפסח הבא נולד יצחק.

אמנם בגמרא איתא (ר"ה יא.) שבשורות המלאכים בסוכות היה, וז"ל הגמרא: 'בפסח נולד יצחק מנלן כדכתיב (יה, יד) 'למועד אשוב אליך' (- ביו"ט הבא), אימת קאי? אילימא בפסח^א וקאמר ליה בעצרת, בחמשין יומין (-שבין פסח לשבועות) מי קא ילדה? אלא דקאי בעצרת וקאמר ליה בתשרי, אכתי בחמשה ירחי מי קא ילדה (-משבועות לסוכות), אלא דקאי בחג וקאמר לה בניסן, אכתי בשיתא ירחי מי קא ילדה תנא אותה שנה מעוברת היתה.

היינו דהגמרא מסיק שהבשורה היתה בסוכות ובישר לו אז על פסח. ולכא' נראה ששיטת רש"י בחומש הוא דלא כדברי הגמרא, וכתב המהרש"א^ב שם לבאר ששני הזמנים נכונים,

א. עי' רש"י שם בגמ' שמבאר הא דאוקי הגמ' שהשי"ת אמר לו זאת ביו"ט דייקא, היות שהשי"ת אמר לו שיצחק יולד ב'מועד הבא' - הרי עלינו להרחיק הזמן כפי היותר שייד, והוא ביו"ט שלפניו, ואז אומר לו על היות הבא (כי א"א שיאמר לו לפני פסח 'למועד הבא' וכוונתו על שבועות - כי אז מועד הבא הוא פסח, רק כשיעמוד בתוך פסח אפשר לומר שכוונתו ביו"ט הבא על שבועות). ובוזה דן הגמ' אי שייד הדבר במציאות בהמרחק שבין יו"ט ליו"ט. ב. הרה"ק מוויילעדניק זי"ע בספח"ק "שארית ישראל" (שער התקשרות דרוש ו', מאמר שני) מביא, שהבעש"ט הק' זי"ע שיבח מאוד את המהרש"א בגודל צדקתו עד שאמר שאם היו העולם יודעים מזה היו לוחכים העפר שעל גבי קברו.

החזון איש זצ"ל (היא"צ ט"ו חשוון) כותב באגרת (קובץ אגרות אגרת א'): 'לא אמנע להעיר כי בלבי, אשר לא יפה עשו הדור האחרון אשר עזבו לימוד ס' מהרש"א ז"ל אשר מתנה טובה נתנה לישראל לזכות בו הדורות הבאים אחריו להרגיל את הלומדים בהתעמלות התורה אשר אך העמל הוא העבודה המעולה, ואשר עליהם כיוון חז"ל בהפלגת התורה על לומדיה והמהפך את הגשם לרוח והגוף לנפש והנכנס ברמ"ח אברים של אדם

מידת הקמצנות של נשים

מהרי שלש סאים קמח סולת (יה, ו).

איתא בגמרא (ב"מ פז.) כתיב 'קמח' וכתוב 'סולת', ומפרש רש"י (גירסת רש"י ישן): 'הוא אמר קמח והיא אמרה סולת' - מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מהאיש, ע"כ דברי רש"י. ולכאורה הלא סולת חשובה יותר מקמח, א"כ הרי אברהם אמר קמח ושרה סולת - הרי משמע להיפך שהאיש עינו צר יותר?

בדרך פשט מבואר בספה"ק "אהבת שלום" (היא"צ חל י"ז מרחשון) דהנה בנוהג שבעולם כשאדם מזמין אורח ומרבה בשבילו בפעם הראשונה, היות שעדיין חביב האורח וחשוב בעיני בעה"ב למאוד, אך ברבות הזמן נופל חשיבות האורח ונתרשלו ידי הבעה"ב מחמת שצריך להרבות בשבילו, ובפרט שאם האורח מרגיש בזה שהבעה"ב מרבה בשבילו אזי היא מתבייש מאוד והכנסת אורחים כזו אינה באפשר שתהא תמידית, ולכן אין לך עין צרה גדולה מזו במה שלקחה הסולת בשבילם כי לא יוכלו להיות שם זמן ארוך. דאם רוצים להחזיק במצוה זו יש לעשות הכל באופן פשוט בלי עסק גדול.

•

בענין זה פירש הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע דברי המשנה (אבות א, ה) 'ויהיו עניים בני ביתך - אל תרבה שיחה עם האשה' - אם האדם רוצה שיהיו עניים בני ביתו אז 'אל תרבה' - זאת יהא 'שיחה עם האשה', שתמיד יעורר בביתו שלא ירבו בשביל העניים, ואז לא תמנע האשה מליתן לו להכניס עניים לביתם וכנ"ל.

*

בדרך צחות מספרים על האדמו"ר מגאסטנין זצ"ל שהגיע פעם לבקר אצל הגה"ק רבי יהושע קוטנא זצ"ל, ולכבוד האורח הרם ביקש ממשמשו שירד למרתף להביא יין משובח, ואכן ירד והעלה יין משובח, אמנם רבי יהושע לא היה מרוצה ואמר לו שיש בין היינות יותר משובחות מאלה, והרבנית שעמדה שם עצרה בעדו: לא, זהו כבר המשובח ביותר מבין היינות!

לשמע דבריה נענה רבי יהושע: עכשיו נתחוויר לי ביאור בדברי רש"י ש'שרה אמרה סולת' - ומכאן שאשה עיניה צרה

ומבאר לפי סדר הכתובים, דהבשורה המובא בפרשת לך לך (יז, כא) אכן היה בפסח והקב"ה שרט לו שריטה בכותל ואמר לו 'את בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה **למועד הזה בשנה האחרת**', ואז מל עצמו אברהם, ובשלישי למילה (באמצע פסח) הגיעו המלאכים לאברהם, ואמרו לו 'כעת חיה והנה בן לשרה אשתך' - כדברי רש"י שזה פסח היה ואמרו על לשנה הבא בפסח. ושרה שמעה וצחקה בקרבה על הבשורה - עד כאן מה שהיה בפסח. ומחדש המהרש"א שאחר חצי שנה - בחג הסוכות, אז התחיל מפסוק י': 'ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה שרה' וכו' והשי"ת אמר לו 'למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן' - ואכן כדברי הגמרא למועד הבא - היינו שעומד בסוכות ומבשר על היו"ט הבא שהוא פסח.

ורא' לדבר שבפרשת לך לך אומר לו השי"ת 'למועד הזה **בשנה האחרת**' ואילו כאן כתיב סתם 'למועד אשוב', דהיינו ליו"ט הבא³.

*

מִן הַחֶמֶת סוֹפֵר זִי"ע (דרשות סליחות תקע"ו) מביא דברי המהרש"א וקלסיה, ומקשה כמה קושיות, **[א]** צריך טעם למה המתין הקב"ה עד סוכות להוכיח את שרה, שצחקה בפסח ורק בסוכות אמר לאברהם למה זה צחקה וגו' **[ב]** עוד יש לדקדק, וכי הקב"ה ח"ו דלטור הוא (-הולך ורילי) שאמר לאאע"ה שצחקה שרה **[ג]** ועוד דהרמב"ן כתב, דבאברהם

לזככם ולעדם לקיום חיי התורה, והספר הק' הזה הוא מלא התעמלות בדברים מוכרעים ועמוקים ומרגיל את האדם בעיון נכון ועמוק, גם מועיל הדבר מאד לזכרון כל סוגיא לפרטיה ודור שלפנינו החזיקו מאד בספר הק' הזה והגרע"א ז"ל לא הניח דבר מספרו, ומיום שעזבוהו אבדו את ידיעת הפשט כולו ויתרגלו בקלות העיון ובעזיבת הדעת דבר דבור על אופן, ואין מי שיחזיר העטרה ליושנה, עיי"ש.

והגה"ח ר' אשר ארקוביץ ז"ל מחשובי חסידי סלאנים אמר בשם הגה"צ ר' משה מידנער זצ"ל (היא"צ כ"ג חשוון) שאלו שאין לומדים מהרש"א - הוא משום שאין לנו הזכיה לכך. וכן אמר פעם על ישיבה מסוימת ששמע שאין לומדים שם מהרש"א אמר "כנראה שאין להם הזכיה".

ג. יש לציין, שמצינו רעיון זה בהגה"ה לתוס' ר"ה (יא: בראשית העמוד, לכא"ו הוא מדברי בעלי תוס') בזה"ל: 'שמעתי, דודאי המלאכים באו בפסח כדפי' רש"י בחומש, אבל אותו 'למועד אשוב אליך' שאמר לו הקב"ה היה בתשרי ומאותו למועד דריש הכא דבסוכות הוה קאי - וקאמר ליה למועד שאחר זה אשוב, והיינו בפסח, אבל המלאכים הם סרטו סריטה בכותל בפסח, עכ"ל.

ד. מרמז לדברי הגמרא (סנהדרין יא.) לגבי מעשה עכן, דכתיב 'ויאמר ה' אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך - חטא ישראל' - אמר לפניו: רבש"ע מי חטא? אמר לו, 'וכי דילטור אני לך'.

נאמר 'ויפול על פניו ויצחק' והיינו לשמחה, אבל בשורה כתיב 'בקרבה' והיינו ללעג, וא"כ הוה ליה לומר 'למה זה צחקה שרה בקרבה' וזה שאמר לו למה זה צחקה שרה ולא אמר בקרבה - נראה כעיקר חסר מן הספר? **[ד]** תו יש לדקדק, כל הדו"ד של אברהם ושרה 'ותכחש וגו' ויאמר לא כי צחקת' וגו' כל הספור הזה הוא מיותר לכאורה?

וכתב ליישב, ע"פ מה דאמרו חז"ל (ויק"ר אמור כ"ב) "ולקחתם לכם ביום הראשון" - וכי ראשון הוא והלא ט"ו הוא, אלא **ראשון לחשבון עוונות**, וצ"ע כיון שהוא ראשון לחשבון עוונות, לשמחה מה זו עושה דמסיים הכתוב 'ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים', ומבאר בפירושו הידוע⁴ שהוא עפ"י משאחז"ל (יומא פו:) 'העושה תשובה מאהבה עוונות נעשו לו זכויות' והנה ביום הכיפורים הוא זמן סליחה ומחילה אך עדיין לא נעשו זכויות, כי רוב התשובה היא **מיראה**, אך בימים שבין יוה"כ לסוכות עוסקים במצות סוכה וד' מינים ושמחים בה' לדבקה בו, אז עי"ז ביום א' דסוכות התשובה הוא **מאהבה** ונעשים העוונות זכויות - והקב"ה מחשב כל חטא ועון כמה שיעורה, בגין הזכויות שנעשו ממנו' ועי"ז 'ושמחתם לפני ה' אלקיכם'.

ולפ"ז מבאר החת"ס הכתובים כאן כמין חומר, וזל"ק: 'וחושב אני כי שרה אמנו חטאה קצת בימי פסח במה שצחקה בקרבה ללעג, והקב"ה לא גילה אוזן אברהם להיות דלטור חלילה עד עבור יום הכפורים, שאז היא עשתה תשובה והתחרטה - וביום א' דסוכות נעשה ממנה זכויות **ומצחוק בקרבה שהוא לעג נעשה צחוק של שמחת מצוה** ואז אמר הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה, 'למה זה צחקה שרה' - ולא אמר בקרבה, כי כבר נהפך לשמחת מצוה, ושרה יראה וכחשה, ואמר לה אברהם, לא תירא כי רק 'צחקת' ולא 'צחוק בקרביך' שהוא לעג רק צחוק סתם, כי העון נהפך לזכות, דהיינו לשמחה ראויה⁵.

ה. וכן ידוע מאמר זה בשם הרה"ק **מבארדיטשוב זי"ע** שקדמו בזה שכתבו בספרו הראשון והוא ספר ובו פירוש על ה"שש זכירות" שנדפס כבר בשנת תקנ"ד, והספר עוד נתפרסם בעולם בחיים חיותו, עוד לפני שנאמר המאמר ע"י מרן החת"ס. ולציין שישנם כמה וכמה מאמרים ששיניהם שווים - ומשמיא אף נתגלגל ששיניהם נסתלקו בכ"ה תשרי, זכותם יגן עלינו.

ו. לפ"ז התיישבו כל הדקדוקים. השי"ת המתין עד סוכות בכדי שלא לומר לו לשה"ר, ואז כבר שבה בתשובה מאהבה והחטא נהפכה לזכות - והוה כאילו צחקה משמחה ולא בקרבה שזה ללעג, ולכן כתיב שהיא כחשה מחמת יראה אך אברהם הרגיע אותה שסר עונך וחסאתך תכופר

בענין העבודה של 'שלא לשמה'

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא על אברהם אשר דיבר עליו (יה, יט) רס"י: למען הביא – כך הוא מלווה לבניו, שימרו דרך ה' כדי שיביא על אברהם וכו'.

לכאורה הלא תכלית העבודה הוא לעבוד את השי"ת לשמה, וכדברי המשנה (אבות א, ג) 'אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס אלא הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס', וכאן משמע שאברהם אבינו יצווה את בניו שיעשו עבור קבלת שכר?

ובספר **טעמא דקרא** (להגר"ח קנייבסקי זצ"ל, מהד' חמישית) מציין לזה את דברי הרמב"ם (הל' תשובה פ"י ה"ה) וז"ל: כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות הרי זה עוסק שלא לשמה, וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שצוה בה הרי זה עוסק בה לשמה.

וממשיך הרמב"ם: ואמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה¹, **לפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתראה**

מתשובה מאהבה.

וקרוב לדרך זה אמר הר"ק מהר"י מפשעווארסק זי"ע בשם רבו הר"ק רבי חנה מקאלאשיין זי"ע דמביא דיוק המפרשים האיך אמרה שרה שלא צחקה שנראה כשקר?! וישיב, דהנה מתשובה מיראה וזדונות נעשים שגגות ובתשובה מאהבה נעשו זכויות, ומבואר בספרים החסבר דע"י תשובה מיראה נמוך המויד מכל וכל ורק נשאר רושם של חטא בשגגה, אבל בתשובה מאהבה אדרבה עצם החטא נשאר עומד במקומו רק נהפך לזכות, ושרה אמנו עשתה תשובה מיראה וממלא נמוך החטא כנ"ל, ולכן אמרה 'לא צחקתי' – שאז כבר נמוך הפגם של הצחוק שלה, וביאר הפסוק הטעם 'כי יראה' – דהיינו תשובה מיראה, והקב"ה אמר לה, לא די שתעשי תשובה מיראה ולעשות מהעבירה כלא היה אלא 'כי צחקת' – תעשה תשובה מאהבה ויהפך לזכות וישאר הצחוק במקומו.

ז. הגאון מטשעביץ זצ"ל ביאר פעם בדבר צחות דברי מאמר זה, ע"פ מה שהיה בהיכלו של אביו הגאון רבי יעקל מהרמילוב זצ"ל שהגיעו קבוצת אברכים חריפים ללמוד אצלו ולהיבחן בכדי שאח"כ יוכלו לכהן כרבנים בישראל, ואחר כמה שנים שהיו שם וחזרו לבתיהם, לא יצא מן הכח אל הפועל ונעשו סוחרים ולא רבנים, אמר אז אחד לשני, א"כ מה יהיה עם כל התורה שלמדנו אז בכדי לשמש כרבנים? השיבו רעהו: אז שייחשב כ'תורה לשמה'... אמר הגאון מטשעביץ שכעת נתחוויר לו הפשט 'מתוך שלא לשמה בא לשמה', לפעמים לומדים שלא לשמה הרבה זמן, אבל גם זה טוב כי יכול להיות שלא יתקיים השלא לשמה ולימוד זה בעצמו יבוא לידי לשמה...

דעתן ויתחכמו חכמה יתירה מגלים להם רז זה מעט מעט ומרגילין אותן לענין זה בנחת עד ששיגוהו וידעוהו ועבדוהו מאהבה, עכ"ל².

ואמר הגר"ח זצ"ל דהנה ידוע כי כל דבר המובא ברמב"ם יש לו מקור בתורה שבכתב או בדברי חז"ל, ואמר שלדעתו הרי המקור להלכה זו הוא פסוק זה, שאברהם אבינו היה מלמד לבניו שבתחילת דרכם יעשו עבור קבלת שכר עד שיתבגרו ותגדל חכמתם³.

ח. הגאון החזון איש זצ"ל (היא"צ חל בשב"ק – ט"ו מרחשוון) אכן זכה לכך ללמוד תורה לשמה, ואחרי הסתלקותו הספידו הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל ביישיבת 'עץ חיים', ובין הדברים אמר דרבינו חיים וויטאל זצ"ל כתב שהאומר שלמד תורה לשמה – התנא רק מאיר מכחישו כי במשנה מצינו הרבה דברים שנאמר על הלומד תורה לשמה ולא נתקיימו בו, והפטיר רבי איסר זלמן: אבל על החזון איש אפשר לומר שלמד תורה לשמה והתנא רבי מאיר מסייעו! – שאכן זכה לכל המעלות שנמנו במשנה.

וכיון שזכה ללמוד תורה לשמה הרי בלימודו השפיע קדושה בכל סביבו, ושמעתי סיפור נפלא מגדל ההשפעה של קדושת לימודו, מה שסיפר לי נכדו של המחנך הר"ר יוסף דב הלוי רוזנשטיין ז"ל מב"ב על זקינו ששימש משך שנים רבות כמחנך בכיתה גבוהה בת"ת בבני ברק, ודרכו היה תמיד שביום האחרון בשנה לקח את תלמידיו למעונו של החזון"א שיבחנו אותם, ובוזה נגמרה שנת הלימודים ושנות לימודם של הילדים בין כותלי הת"ת ואח"כ עלו ליישיב"ק.

באחד השנים היה לו לר' יוסף דב בכיתתו ילד אחד שובב, שלא למד וגם התנהגותו לא היה כראוי ועשה מהפזיות בכיתה וכדו', ובסוף השנה כשנכנסו כל הכיתה לבית החזון"א השתובב גם שם, והמלמד התנצל להחזון"א שהילד הוא תמיד ככה ואינו לומד כלום בכיתה והתנהגותו ג"כ אינו כראוי, אמר לו החזון"א שבצאתם ישאיר את הילד אצלו שברצונו לדבר איתו. ואכן כשנגמר הבחינה יצאו המלמד ועימו כל הילדים, ורק ילד זה נשאר בפנים.

והמשיך המלמד לספר, שהוא פנה לביתו ושכח מכל הענין, והיות שהיה יום האחרון בת"ת שוב לא פגש את הילד ולא ידע מה היה שיחתו עם מרן החזון"א.

עברו כמה שנים מאז ופעם בליל שמחת תורה עלה המלמד להיכל ישיבת פוניב' להשתתף בהקפות, וראה שמוכרים שם את ההקפות תמורת דפי גמרא, ושמע שהכריזו שם של בחור שהוא רכש הקפה עבור סכום עצום של דפי גמרא, וכששמע את השם אז עלה לו במוחו שם זה שמוכר לו, וזכר שזהו ילד ההוא שלא למד כלום אצלו בכיתה, וכאן קנה ההקפות בסך גדול של דפים, והבין שבוודאי יד החזון"א בדבר, וחיפש את הבחור ושאלו אם מכיר, ונענה שבוודאי זוכרו שהוא המלמד בת"ת, שאלו שוב אם זוכר את הפגישה עם החזון"א והשיחה עמו, ונענה שבוודאי זוכר, וכששאלו מה היה תוכן השיחה, אמר הבחור: לא היה שום שיחה כלל וכלל, רק החזון"א ביקש ממני שאתיישב לצידו ופתח גמרא ומשך 15 דקות למד עמי גמרא, ובשעת הלימוד הכניס בי מתיקות כזו בתורה, ומאז ועד היום לא פסקתי פומי מגריסיה! – וזהו הכח של לימוד תורה לשמה.

ט. ובספר חומת אנך (אות ז) כותב מרן החיד"א זצ"ל כע"ז בקוצר אמרים

הלכה זו ברמב"ם הוא ענין שצריכים ללמדה ולקיימה ובפרט בימינו אנו אשר בלבול המוחות גברה, ואנשים רבים אף יראי אלקים מסתובבים בחוסר שמחה בעבודתם.

ואסמך לזה מה שראיתי בחוש אצל תלמיד בישיבה, בחור חשוב ומצויין ובעל כשרון אשר בתורת ה' חפצו אמנם לא השיג סיפוק נפשו בעבודתו, ונזדמן לי לדבר עמו ותינה את צערו שאינו מרגיש שום טעם בכל הילוך חייו, והדבר כבר נמשך אצלו משך כמה שנים, ותמיד רק שומע ממשפיעים שדרך זו הוא המובחר ביותר כי השי"ת אוהב יותר העבודה הבא ע"י צער ויגיעה וכו' אמנם דבריהם אינם עוזרים לו כלום, ואינו יכול להמשיך בדרך זה.

וחנני ה' ושאלתי במה עוסק אביו לפרנסתו, והשיב שהוא עוסק ביהלומים וב"ה מרוויח הרבה והוא עשיר גדול, שאלתי אם הוא יודע שעשירותו גדולה יותר משל אביו?! שהרי משנה מפורשת היא (אבות ד, יז) 'יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז', ואין לנו השגה כלל וכלל מהו השכר בעוה"ב עבור מצוה אחת, ואם זוכה ללמוד כמה דפי גמרא יותר מאביו, הרי על כל תיבה שלומד יקבל שכר גדול וכל שכן שהוא עוסק בתורה ועבודה כל היום הרי הוא ממש גביר עצום בל ישוער, ולכן הצעתי לו שמעתה יתחיל בכל יום לחשב חשבוננו כמה הרוויח באותו יום וכמה מצוות עשה וכמה שעות למד וכו' ויחשב איך אוצרו מתמלא - ובס"ד הדבר השפיע עליו וחיינו נשתנו לטובה ויצא מאפילה לאור גדול.

והדברים הם מפורשים בדברי הרמב"ם הנ"ל שעד שתרבה דעתו ויתחכמו חכמה יתירה, אין מלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, ואין זה 'היתר בדיעבד' של הרמב"ם, רק כותב שזהו הדרך ללמד, והרי בחור זה בכלל קטן בדעתו שחייב להתנהג באופן כזה.

והדבר ייאמר לכל איש אשר עוסק בעבודת השי"ת ועדיין

שנשאל ג"כ על כתוב זה דהלא הוא ע"מ לקבל פרס, והשיב דהכוונה בדברי רש"י שיפתה את בניו ויאמר להם 'שימרו כדי שיביא' וכו' כמו שמפתים לתינוקות ע"ד מה שכתבה תורה 'אם בחוקותי וכו' ונתתי גשמיכם' וכתב הרמב"ם ז"ל דלא נכתבו יעודים הרוחניים בתורה אלא הגשמיים כמו שאומרים לתינוקות, - וככה יעשה אברהם לקרב זרעו לעבודתו יתברך.

אינו מרגיש סיפוק בנפשו, הרי לא בא לכלל השגת חכמה יתירה וגם הוא נכלל בחיובו של הרמב"ם בפירוש שיעשה עבור קיבול שכר שיחשוב אודות שכרו בעוה"ב וזה יסייע בעדו מאוד מאוד ללמוד תורה ולשמוח בעבודתו.

*

ולא זו בלבד, אלא גם בעבודה שלא לשמה ישנה מעלה גדולה, והוא ע"פ דברי ספר **העקרים** (מאמר רביעי פרק כ"ה) על מאמז"ל (יומא פו:) אמר ריש לקיש גדול בעל תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות שנאמר כי כשלת בעונך וכו' איני והאמר ריש לקיש, גדול בעל תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות וכו' לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה.

נמצא שהשב מיראה עוונותיו נעשו לו כשגגות, ולכא' דברי ריש לקיש טעונים ביאור, הלא שורת הדין נותן שהשב מיראת העונש אין ראוי שתועיל תשובתו כלל, **כיון שאין תשובתו באמת וכלל אינו מתחרט על עוונותו**, רק שב מרוב פחד של העונש וחושב בתשובה זו רק מטובתו העצמי שלא ייענש, וכלל אינו מצטער על שחטא נגד השי"ת, וכי לזה תשובה ייקרא שעוד יתהפכו עוונותיו לשגגות?

ומאריך בספר העקרים ליישב הענין, ותוכן דבריו אשר מעלה יש ב'תשובה מיראה' שהוא תוצאה מכח אמונתו של האדם בשכר ועונש וזאת מביאו לידי תשובה, שהוא מאמין בהשגחה, ולכן הוא ירא וחרד שיקבל עונש על כל דבר ודבר ומשום כך הוא שב בתשובה, א"כ ע"ז לבד ראוי שיקבל שכר שיתהפו עוונותיו לשגגות, עיי"ש.

וע"פ דבריו י"ל גם לגבי לימוד התורה שלא לשמה, ומידה טובה מרובה, שאכן הלומד לקנטר אין תורתו שוה כלום (עי' תוס' ברכות יז.), וכן הלומד ע"מ לקבל שכר בעוה"ז כממון או כבוד ג"כ אינו כראוי, אמנם הלומד בכדי לקבל שכר בעולם הבא, הרי בדבר זה לבד חשיבות גדולה שמאמין בשכר ועונש ועל כל דיבור מד"ת ישלם ה' פעלו שהוא אחד מי"ג עקרים, ומעלה גדולה בזה וראוי לבוא על שכרו.

י. שמעתי פעם מפי הרה"ח רבי שמואל מרדכי מינץ ז"ל מב"ב (יו"ר קרו השביעית) שנכח פעם אצל הרה"ק רמ"ח מסלונים זצ"ל כשישאלו אדם בשברון לב, מה יהיה עמנו בעוה"ב הלא אין לנו כלום? השיבו רבי מאטל בתוכחה: מה אתה חושב וכי יושבים שם גזלנים? הלא על כל מצוה ישלמו לך...! - ודבר זה צריכים להכניס היטב בקרבנו ולהיות בדרגה של לימוד תורה שלא לשמה.